

SANG

Nummer 1-2/2021

Sang

1-2 2021

Redaktion Lea Wierød Borčak
Uffe Holmsgaard Eriksen
Fedja Wierød Borčak

Adresse Skejby Vænge 289, DK-8200 Aarhus

Mail redaktion@tidsskriftetsang.dk

Hjemmeside www.tidsskriftetsang.dk

ISSN 2597-0518

Om tidsskriftet Tidsskriftet SANG er et forum for kritisk refleksion over sang som udtryksform. Vi bringer både forskning i og formidling om alle typer af sang fra alle faglige vinkler.

Manuskript SANG modtager mange typer indlæg, f.eks. artikler, anmeldelser, interviews og kommentarer. For vejledning se: <https://www.tidsskriftetsang.dk/manuskript>.

Støtte Tidsskriftet støttes af Statens Kunstfond.

Hver korsanger bærer på en unik gave

Vi er alle født med et ganske særligt instrument: stemmen. Fra det øjeblik, vi kommer ind i verden, bruger vi den. Jordmoderen giver os et dask i numsen, og vi kvitterer med et skrig. Og så er vi i gang. Med årene bliver skrigene afløst af andre lyde – af ord og af sang. Vi imiterer menneskene omkring os, lærer at beherske et sprog, at holde toner, at huske melodier. Vi ligner hinanden. Men samtidig er vi det, som det svenske a cappella-ensemble The Real Group i én af deres sange kalder for ”commonly unique”. Almindeligt unikke. Når vi bliver en del af et kor, kan de mange små nuanceforskelle, som er resultatet af vores forskellige fysik, miljø og livsstil, bidrage til en fantastisk og rig korklang. Her kan korlederen være musikalsk fødselshjælper.

Forelskelsen i forudsigeligheden

Lad mig starte med at tage dig, kære læser, med på en lille omvej: På videomediet YouTube har jeg for nylig fået øjnene op for en ny type indhold. Hidtil har jeg mest brugt platformen til at finde musikvideoer med mine yndlingskunstnere eller instruktionsvideoer til brug i forbindelse med tapetopsætning, billedbehandling, madlavning eller lignende. Men nogen foreslog mig at indtaste ordene ”oddly satisfying videos” (eller på dansk ”mærkeligt tilfredsstillende videoer”) i søgefeltet. Og pludselig befandt jeg mig i et parallelt univers, hvor jeg

mistede fornemmelsen for tid og sted, mens den ene kulørte video-montage efter den anden gled hen over nethinden.

”Oddly satisfying videos” er samlinger af videoklip med alt fra imponerende, industrielle maskiner, der udkærer perfekte mønstre i træ eller plast, skumplader, der skæres over med en skarp kniv, keramik, der glider perfekt mellem hænderne, eller vind, som skaber fantastiske geometriske mønstre i sand. Forskning viser, at det er menneskets trang til symmetri, gentagelse og kontrol, som gør disse videoer så tilfredsstillende at kigge på. I en kaotisk verden kan vi finde ro (og måske ligefrem forelske os) i forudsigeligheden.

I arbejdet med korsang er det fristende at stræbe efter det samme. Der kan findes stor tilfredsstillelse i at kultivere en egal korklang, gennemarbejde arrangementerne, så hver enkelt sanger forstår og overholder aftaler om dynamik og udtryk, og udsende e-mails med scenetøjets farvepalet, så ingen stikker ud og dermed ødelægger symmetrien og det uniforme udtryk. Det er en slags musikalsk synkronsvømning. Det kan være imponerende og stimulerende. Og så kan det også blive lidt kedeligt.

Som dirigent kan du være nok så dygtig. Men der er grænser for selv en mesters idérigdom og formåen. Og her kan du som leder gøre dig selv og dine sangere en tjeneste ved at facilitere netop deres kreativitet og musikalske selvudfoldelse.

Improvisation som modspiller

Jazzmusikken er improvisatorisk i sin natur. Det handler for den enkelte musiker eller vokalist om at blive så dygtig på sit instrument, at hun eller han kan give sig hen til den inspiration, som opstår lige nu og her. Det er øjeblikkets kunst. Og den er ikke på bekostning af hverken sammenspillet med de øvrige musikere eller dybden i kompositionen og den præmediterede melodi. Den er tværtimod et værdifuldt modstykke; et sted, hvor den plastiske, spontane idé kan skabe spænding og give modspil til den faste, musikalske form.

Det er ikke kun solister, der har anledning til at improvisere. I kor-musikken er der lige så rig mulighed for at udforske det improvisatoriske element. Én af dem, der har taget jazzens spontane udtryksform med sig ind i korverdenen, er den amerikanske sanger Bobby McFerrin. Sammen med vokalensemblenet Voicestra turnerer han verden rundt med spændende koncertprogrammer, hvor værkerne bliver skabt live på scenen. I sine såkaldte ”circle songs” improviserer Bobby McFerrin små musikalske forløb af toner og perkussive lyde, som

gruppemedlemmerne imiterer og synger i ring – deraf navnet. Stemmerne fletter sig ind og ud mellem hinanden, ofte på overraskende, polyrytmiske måder, og imens synger solister frit hen over lagene og bidrager til kompositionen med deres eget udtryk. Efter nogen tid guider de måske resten af ensemblet ind i en ny cirkulær sekvens, og den næste ”suite” tager sin begyndelse.

Hver fugl synger med sit næb – og hurra for det!

Improvisation er ikke kun for professionelle grupper som Voicestra. Det er en del af improvisationens natur, at der ikke findes et korrekt facit. Og selvom der selvfølgelig er håndværksmæssige greb, man kan gøre for at opnå en dybere forståelse og fortrolighed med materialet, så kan alle – også amatører – skabe spændende, spontan musik. Arbejdet med at afsøge og fremelske hver enkelt sangers særegne klangfarve, rytmik og frasering kan bidrage enormt positivt til korets kollektive udtryk. Det er sjovt. Og for mange kor er det allerede en integreret del af både deres musikalske prøver og koncertoptrædener.

I mit eget rytmiske kor, Top Shelf, som jeg ledede i en årrække, mens jeg boede i Los Angeles, var jeg nysgerrig efter, hvordan de enkelte sangere lød helt uden min indblanding. Så jeg igangsatte eksperimenter, der handlede om, at vi skulle prøve at lyde så meget som muligt som os selv – og derefter hinanden. Til at øve os brugte vi Beatles-klassikeren ”Let It Be”, som alle kendte og holdt af. Efter tur udpegede jeg kormedlemmer til at synge et par linjer solo. Opgaven lød: ”Syng præcis, som du har lyst til.” Jeg gjorde mig umage for at skabe en tryk atmosfære, og opgavens åbne formulering, tror jeg, var medvirkende til at dulme nerverne hos dem, der måske i første omgang blev lidt nervøse over opmærksomheden. Så sang de, solisterne, et par gange i træk: ”When I find myself in times of trouble, Mother Mary comes to me. Speaking words of wisdom. Let it be”. Imens lyttede resten af gruppen intenst. Formålet var at beskrive solistens fremførelse med tillægsord. Var stemmen lys eller mørk? Hæs eller klar? Anvendte hun/han vibrato? Blev melodien sunget legato eller staccato? Blev der truffet nogle særlige stilistiske valg? Vi hyldede det individuelle og det spontane. Og så prøvede vi at imitere. Solisten gav feedback. Hvor præcist kunne vi ramme solistens lyd? Derefter gik turen videre til næste solist.

Det nye kendskab til vores egen umanipulerede lyd og lyden af vores medsangere smittede af på korets almindelige repertoire. Hvis jeg syntes, at medlemmerne blev ferske eller døde i deres koriske udtryk,

mindede jeg dem om at lyde som ”sig selv”. Eller jeg sagde ”syng som Wendy i verset og som Brandy i omkvædet” og refererede til to meget forskellige sangere i koret, som bidrog særligt til den varierede kor-klang med deres henholdsvis lyse, luftige lyd og skarpe, rå vokal.

Ny improvisationshåndbog for korledere

Interessen i at bringe det solistiske udtryk ind i det kollektive vokale rum er fortsat noget, jeg brænder for efter min hjemkomst til Danmark. Og min kollega, Malene Rigrtrup, som jeg har samarbejdet med igennem de seneste 16 år, har det på samme måde. På RAMA Vocal Center i Aalborg underviser hun nye generationer af korledere fra hele verden i blandt andet improvisation. Udtrykket ”det intelligente kor”, hvor det enkelte medlem af et ensemble samarbejder aktivt med dirigenten om at forme og farve musikken, er efterhånden ret udbredt på den internationale korscene. Og flere og flere prøver kræfter med blandingen af det mere traditionelle, topstyrede format og det medskabende, legende, spontane format, hvor dele af repertoiret er improviseret eller i hvert fald stærkt påvirket af enkeltmedlemmernes personlige udtryk.

I en ny håndbog for korledere, *Vokal improvisation og fortolkning*, som Malene Rigrtrup og jeg har udgivet i foråret 2021, deler vi en række af vores yndlingslege og teknikker til arbejdet med korisk improvisation. Gennem en samling små, nykomponerede sange og øvelser er det vores mål at inspirere både korledere og sangere til at lege med det solistiske udtryk. For kendskabet til vores eget, unikke instrument, og modet, der opstår, når vi i øvelokalet har boltret os frit og længe i det tonale landskab, er guld værd.

Som korleder vil du kunne mærke, at du står foran en gruppe fyldt med musikalske ressourcer og personlige, musikalske erfaringer. Og det samme vil publikum. God fornøjelse med at pakke korsangernes gaver ud!